

A. Maleachi 2:10-16

Context

Plaats in (Joodse) canon:

Maleachi wordt gezien als tijdgenoot van Haggai en Zacharia. Van zowel Haggai als Zacharia wordt gezegd dat zij i.e.g. in het jaar 520 v.C. werkzaam als profeet waren in Jeruzalem.

Radak (Frankrijk, 123/13^e eeuw): Haggai en Zacharia bespreken wel de (toekomstige) herbouw van de tempel. Mag je uit Maleachi's zwijgen hierover afleiden dat hij hierná profeteerde?

Ibn Ezra (Spanje, 11^e eeuw): uit Maleachi's oproep in 3:22 ("Gedenk de Tora van Mozes, Mijn dienaar") kun je wellicht afleiden dat dit de laatste profetische oproep hiertoe was.

Vandaar de plaats achterin de profetencanon.

Maleachi's identiteit is onbekend. Hij is wel verbonden dan wel geïdentificeerd aan/met Mordechai en Ezra. Maar consensus hierover is er zeker niet.

Aangenomen wordt dat zijn tekst verwijst naar het Jeruzalem van de 5^e eeuw vC.

Het centrale thema is: het verbond dat God heeft gesloten met de priesters en het volk.

Indeling:

liefde v God voor Israël (1:2-5)

het verbreken v.h. verbond door de priesters (1:6-2:9)

en door het volk (2:10-16)

de komst van de bode en het oordeel

oproep tot bekering

de dag van de HEER

wederkomst profeet Elia

Tekst voor tekst

10

*Hebben wij niet allen één Vader,
heeft niet één God ons geschapen?*

*Waarom trachten we
ieder zijn broeder te verraden
en ontwijden wij het verbond van onze vaders?*

De profeet stelt hier, volgens veel rabbijnse uitleg, aan de kaak dat Joodse mannen trouwden met 'gojse' (niet-Joodse; uit de volkeren afkomstige) vrouwen.

Radak: "Geloven alle Israëlieten niet gezamenlijk in de Ene God, die iedere Israëliet in zijn volk schiep? Waarom trouwen ze dan gojse vrouwen, die in verschillende goden geloven?"

We zien: de zorg om het gemengde huwelijk is verbonden met de zorg voor ontrouw worden aan God.

Het wordt als 'verraad aan de broeder' omschreven in v.10. Men ondermijnt het gezamenlijke doel, waar de ander zich net zo goed voor inzet.

In ontrouw aan: "*het verbond van onze vaders*":

Waarom ontviiden wij het verbond van onze vaders?

Rashi: "Het is een verbond van de aartsvaders om niet bedrieglijk om te gaan met zijn vrouw, door andere vrouwen te huwen. Want, ook al had Abraham geen kinderen met Sara, hij nam geen ander tot vrouw zonder haar toestemming. Hij nam Hagar pas toen Sara dat zei. Net zo, nam Isaäk zich geen ander tot vrouw, toen Rebekka onvruchtbaar bleek. Ook nam Jakob geen andere vrouwen, tot zijn vrouwen hem hun dienaressen aanboden" (Bilha en Zilpa, red.).

11

*Juda heeft verraad gepleegd,
een gruweldaad is begaan in Israël
en in Jeruzalem,-
want ontviid heeft Juda het heiligdom van de ENE,
dat hij liefheeft,
en hij heeft de dochter van een uitheemse godheid gehuwd.*

Verraad – bagad/beged: kleding: je deed je anders voor dan je bent

Gruweldaad – toëva, zeer afkeurenswaardig, taboe, verdient zware straf (vgl. Lev.18)

in Jeruzalem – nota bene. Vgl. Ezra 9/10, toen was 't nog in Babylonië tenminste.

ontviiden: chalal – ook: uithollen, verwonden, van het heiligdom

dat hij liefheeft: wie is die 'hij'? Juda of de HERE?

De dochter van een uitheemse godheid – bat-el-nechar – onbekend, die je niet kent
ieg: huwelijk en godsdienst sterk verbonden. Als je zo'n vrouw huwt, wordt haar god je schoonvader!
Zij is immers dochter-van-de-onbekende-god. En Israëls God, die 'Vader' werd genoemd in v.10!) wil zo'n schoonvader er niet bij hebben.

Vers 10: *'Hebben wij niet allen één Vader?* Naast God geen tweede, andere 'vader'.

Denk weer aan de aartsvaders (m.n. Abraham, die erop stond dat de vrouw voor Isaäk niet uit de Kanaänitische olkeren kwam. Dat 'verbond', die inzet van de aartsvaders wordt hier verraden, zegt de profeet.

associatie: de onbekende god uit Handelingen, die daar weer heel anders gewaardeerd wordt.

Excurs: we zien tot op heden tweemaal:

- bagad: verraden: van 'de broeder', door 'ieder', v.10 | 'in Israël/Jeruzalem', door 'Juda', v.11
- chilel: ontviiden: van 'het verbond van onze vaders', v.10 | van 'het heiligdom van de ENE', v.11

Hier zie je dus een koppeling: relaties die met mensen wel/niet aangegaan worden kunnen van invloed zijn op het wel/niet ontwikkelen van de eigen relatie met God.

(Hoe) kun je een vertaalslag maken van deze zaken die spelen rond het jodendom, naar onze tijd/cultuur, die gojs is?

Moeten we deze geboden lezen als exclusief voor Israël (al is ook Israël gedifferentieerd)? Of is de kerk geënt, en gaat het ook de kerk om het "zuiver" houden? Maar dan ontstaan wel weer de spanningsvolle discussies zoals vroeger bij verkeringen tussen RK/H/G/GKV/niet-gelovigen etc.

Zelf zou ik in ieder geval dit eruit naar voren willen halen als een belangrijke gedachte voor de prediking (even los van het huwelijk en alles wat daarmee samenhangt): dat het blijkbaar van groot belang is dat mensen de geloofsgemeenschap (ook die van de kerk) trouw blijven, om daar bij te blijven horen? Om contact te houden met mensen die ook uit het geloof (zoeken te) leven. En zo samen ook verbonden te blijven met de Here God.

Hoofdgedachte bij Maleachi lijkt: je niet laten afleiden van God.

Degene die jou zo trouw is, niet laten vallen. Zowel wat de mens als God betreft. ---

12

*Wegmaaïen zal de ENE die dat doet,
getuige en beantwoorder,
uit de tenten van Jakob,
ook als hij een broodgift brengt
aan de ENE, de Omschaarde.*

Ook wel vertaald als: "Moge de ENE wegmaaïen, etc..."

getuige en beantwoorder – 'er we oneh' – valt lastig te vertalen:

- NBV: 'iedereen die het voor zo iemand opneemt'
- NBG: 'wie hij ook zij'
- HSV: 'wie waakt en wie antwoordt'

Deze laatste vertaling sluit aan op Radak, die stelt dat dit doelt op het nageslacht: dat zal niet 'waken en antwoorden'. M.a.w.: God zal het nageslacht van zo iemand wegmaaïen/afsnijden; dat zal niet in de 'tenten van Jakob' (beeld voor het volk/nageslacht van Jakob) gevonden worden.

'tenten van Jakob' is ook wel opgevat als een leerhuis/yeshiva. Zo iemand zal geen geleerde zoon krijgen, die in een yeshiva als Torageleerde leeft (opgewekt, 'er') discussies doet 'ontwaken' ('er') of wijze 'antwoorden' (oneh) geeft aangaande de Tora.

Ook als hij een broodgift brengt – (de mincha) – hier zijn priesters in gezien. Ook voor hen gelden dezelfde regels, en voor hen gelden dezelfde consequenties. Priesterschap of een spijsoffer (een toenaderingsoffer van toewijding aan God, zie Lev.2) zal hier niets aan veranderen.

*En dit is het tweede dat ge moet doen:
het altaar van de ENE overdekken met tranen,
met geweent en gesteunt,
omdat er niet langer een toewenden is naar de broodgift
en aannemen in welbehagen uit uw hand.*

De NBV, NBG en HSV hebben elk een vertaling die meer in lijn is met de rabbijnse lezing/uitleg van dit vers. Het begin van de HSV:

*In de tweede plaats doet u dit:
het altaar van de HEERE bedekken met tranen,
enz...*

Dit lijkt een meer letterlijke vertaling, niet in de gebiedende wijs maar in de aantonende wijs. Dat sluit ook beter aan, zo lijkt het, bij het voorgaande: nu wordt de tweede zaak omschreven die onder kritiek wordt gesteld.

De rabbijnse uitleg stelt dat de zonde van het trouwen van een heidense vrouw zeer ernstig is, maar dat het volk een tweede zonde begaan heeft die nog ernstiger is. Zij hebben hun heidense vrouwen als hun 'primaire' vrouw gekozen en hen de controle over hun huishouden gegeven. De Joodse vrouwen stonden op plan twee, en leefden 'gebonden in een staat van weduwschap-bij-leven'. Rashi legt een verbinding met Numeri 5:11-29. Een stuk wetgeving wanneer een vrouw van overspel werd verdacht. Dan moest zij met stof vermengd bitter water drinken (en ook was in dat water een door de priester geschreven vervloekingstekst opgelost). Een mincha (spijsoffer) speelt ook hier een rol (v.15). Door het drinken van het bittere water zou blijken of ze (on)schuldig was, aldus deze wetgeving. Tussen haakjes: ligt ook hier niet een verband met Joh. 8? De rol van het stof (v.17) en het oplossen van de vervloekingstekst in dit stof dat met water vermengd is (v.23) In Joh.8 is opvallend (verschillend van Num.5) dat de vrouw daar niet van overspel verdacht wordt, maar dat het vaststaat ('betrapt'). Jezus doet dan twee dingen die ook in Num.5 voorkomen: Hij gebruikt stof en schrijft daarin. Het derde doet Hij echter niet: water gebruiken. Wil Johannes zeggen dat van Jezus deze vrouw dit ritueel niet hoeft te ondergaan (zelfs al staat de zaak vast)? En lost de vervloekingstekst op in het zand, en hoeft zij dit niet te drinken? Het zijn maar losse gedachten, ik kom het niet in commentaren tegen, maar geef ze graag mee voor wie er wellicht verder over wil nadenken of hier een verband kan liggen.

Maar terug naar Rashi: hij verwijst dus naar de tekst uit Num.5, bij vers 13 uit Maleachi 2. "Zij (de echtgenoten, red.) hebben de Joodse vrouwen genoodzaakt om te huilen voor het altaar en smeken om het bittere water te mogen drinken (zie Num. 5:11-29), om zo aan te tonen dat zij niet gezondigd hebben tegen hun echtgenoten als overspeligen."

De tranen zijn dus afkomstig van de Joodse vrouwen die in diepe misere verkeren. Je ziet, dat deze duiding een heel andere weg volgt dan de Naardense Bijbel, waar de imperativus het volk (de mannen?) juist oproept om tranen van berouw te plengen. Wat ons betreft lijkt het de voorkeur echter te hebben om de aantonende wijs van de HSV (en de rabbijnse uitleg) te volgen. Bij de NBV wordt overigens ook aantonende wijs gebruikt, maar slaan de tranen meer op het volk als geheel (en dus ook de mannen), waar God dan echter geen boodschap aan heeft:

*NBV: Jullie storten hete tranen op het altaar van de HEER,
jullie jammeren en kreunen, omdat hij niet naar je offers omziet en ze niet uit jullie handen
aanvaardt.*

De rabbijnse uitleg leest het deel dat in de NBV begint met ‘omdat’ echter als:

‘zódat Hij zich niet langer naar je offers toewendt of ze met gunst uit je hand aanneemt.’

Rashi merkt hierbij op dat God de offers niet aanvaardt, omdat ze van onvolmaakte aard zijn (en voor God dient volgens de Tora alleen het beste, zonder gebrek, geofferd te worden. De tranen van de vrouwen getuigen, aldus Rashi, van het kwaad van hun echtgenoten en moedigen God aan om hun offergaven niet te accepteren.

14

Gij zult zeggen: waarom?

*Omdat de ENE getuige is geweest tussen jou
en de vrouw van je jeugd,
dat jij haar hebt verraden,
terwijl zij je gezellin is
en de vrouw van je verbond.*

Gij zult zeggen: waarom? – Radak: legt ‘Waarom?’ uit als: “Waarom zouden onze offers niet acceptabel zijn, vanwege de zaak aangaande onze vrouwen?”

Zijn benadering maakt deze tekst heel kritisch naar de mannen. Zij denken zelfs dat ze hun wangedrag jegens hun vrouwen wel even met een offer in orde kunnen maken, en dan gewoon doorgaan. Ze lijken hun gedrag jegens hun vrouwen zelfs niet eens hoog op te nemen. Maar, dan hebben ze buiten de waard gerekend. God neemt de vrouwen in bescherming:

Omdat de ENE getuige is geweest tussen jou en de vrouw van je jeugd – twee mogelijke benaderingen: God was getuige ten tijde van het huwelijk, maar ook: Hij is er getuige van hoe je nu met de liefde van je jeugd omgaat.

Radak: ‘God was er getuige van dat jij haar niet liefhebt en dat je hart niet bij haar is, en Hij getuigt dat je bedrieglijk met/jegens haar bent omgegaan.’

Bijzonder trouwens in deze tekst over het huwelijk: God niet als de bruidegom, maar als de getuige.

de vrouw van je jeugd - In Talmoed Sanhedrin 22a lezen we dat rabbi Eliëzer zegt dat zelfs het altaar bittere tranen huult als een man zich scheidt van zijn eerste vrouw. Eliëzer leest de tekst over de tranen op het altaar in dit licht.

Zij is je gezellin – ‘geveret’, ‘gabberin’. Je maatje door dik en dun. Zij is aan jou verbonden, jou trouw.

De vrouw van je verbond – denk aan tekst 10, waar het woordje ‘verbond’ gebruikt werd voor de aartsvaders. Zij hielden hun verbond, namen hun verantwoordelijkheid. Zo ook de huidige generatie.

15

*Heeft hij hen niet één gemaakt, een vlees-en-bloed met geest erin?,
en wat zoekt dat ene? Zaad van God!-
weest dan waakzaam over uw geest en verraad niet de vrouw van je jeugd.*

Veel Joodse bijbels vertalen:

(jullie vragen): Was het niet de unieke ene die zo deed – maar hij had een buitengewone geest?

En wat zocht de unieke ene? Goddelijk nageslacht!

*Jullie echter zouden waakzaam moeten zijn over je geest,
en laat deze niet de vrouw van je jeugd verraden.*

Maar er zijn ook andere vertaalopties. Het is een zeer lastig te vertalen en interpreteren vers. De NBV, NBG en HSV doen het elk nog weer heel anders. Dat weergeven voert voor nu te ver. Voor nu volstaat het weergeven van de belangrijkste rabbijnse interpretatie bij dit vers.

We-lo-echad-asa. Letterlijk: ‘en-niet-ene-deed’

Unieke ene – echad – dit wordt door het merendeel betrokken op Abraham. Dit vanuit Ezech. 33:24, waar Abraham als ‘echad’, één of ene, beschreven wordt.

De uitleg zegt vervolgens dat de verraderlijke echtgenoten zeggen: ‘Deed de verheven Abraham niet hetzelfde: nam hij niet Hagar, terwijl hij getrouwd was met Sara?’

Maar God antwoordde door de woorden van de profeet: ‘Abrahams motief was heilig, want hij had nog geen kinderen gekregen samen met Sara. Zijn enige reden om Hagar tot zich te nemen was om een familie te stichten die trouw aan God was. Maar jullie hebben niet dat hogere doel op het oog. Hoe durven jullie je Joodse vrouwen zo te verraden, en bedrieglijk om te gaan met de vrouw van je jeugd?’ (Mahari Kara, Metzudos). O.a. Rashi volgt een vergelijkbaar spoor.

Er is ook nog een andere uitleg van Rashi, waar het woord ‘ene’ op God wordt betrokken: ‘Deed de Ene niet zo?’ mbt het scheppen van Adam en Eva. Hij creëerde, aldus Rashi, Adam en Eva als één stel, niet één man met twee vrouwen. De woorden ‘zara elokim’ (zaad van God, of: goddelijk zaad) worden in deze uitleg door Rashi op Eva betrokken.

Ook kan ‘een’ worden betrokken op het als ‘een’ geschapen zijn van man en vrouw.

16

*Want hij háát een heenzending,
heeft gezegd de ENE, Israëls God,
en dat men zijn kleding overdekt met geweld,
heeft gezegd de ENE, de Omschaarde;
weest dan waakzaam over uw geest
en pleegt geen verraad!*

Ook het begin van dit vers is lastig te vertalen.

ki-sane-sjalach (‘omdat-haat-zenden’)

In de Naardense Bijbel vertaald als bovenstaand (en in die geest ook de NBV, NBG en HSV).

God die het heenzenden (ter scheiding) van de vrouw (door de man) haat.

Er zijn echter ook Joodse vertalingen die aldus vertalen:

Want hij die haat (die zijn vrouw haat, red.) zende haar weg.

De gedachte hierachter is, dat zo de vrouw weer nieuwe toekomst krijgt. Anders blijft ze maar het slachtoffer van de ontrouwe echtgenoot, die liever heidense vrouwen huwt dan dat hij met liefde goed zorgt voor zijn eigen Joodse vrouw. Dan blijft het ‘pappen en nathouden’. Als haat (of: gebrek aan liefde) de basis van een huwelijk is, kan er maar beter mee gestopt worden, ter wille van de partij die hier het slachtoffer van is.

Onder geen beding moet zo’n man zijn vrouw (van wie hij niet houdt) bij zich houden. Dat is een daad van bedrog (beschouwd alsof hij onrecht met een kleed overdekt). Aldus Rashi, Metzudos.

Ter overweging: is dit nu een zin die de vrouw beschermt of die juist de deur opent naar willekeur van de man?

Radak legt het volgende stukje van de zin zo uit (ook weer op basis van een andere vertaling dan veel NI vertalingen):

Hij bedekt onrechtvaardigheid met zijn gewaad, zegt de HEER, Israëls God.

Zijn gewaad – dat is de echtgenote: zij zorgt voor hem en zorgt ervoor dat hij kleding heeft. Maar hij (de man) is trouweloos, doet onrecht (door het met andere vrouwen te houden) en bedekt dat dan nota bene weer met zijn vrouw, met wie hij voor de buitenwereld immers formeel getrouwd is. Dan is het huwelijk een stoplap geworden waarmee iets heel anders gemaskeerd wordt, en wordt de vrouw groot onrecht aangedaan.

In ieder geval eindigt de tekst met een duidelijke pointe (een herhaling van wat al eerder klonk):

Weest dan waakzaam over uw geest, en pleegt geen verraad!

De mannen worden gewaarschuwd zeer zelfkritisch te zijn, of ze in hun geest geen trouweloosheid jegens hun (Joodse) vrouwen de ruimte geven.

Afsluitende gedachten

De oudtestamentische huwelijksopvatting is deels anders dan die in onze tijd gangbaar is. De lijn/basis voor het huwelijk is daar niet zozeer een 'romantische' liefde ('is hij/zij wel 'de ware' voor mij?'), maar het ligt veeleer omgekeerd: ben ik 'de ware' voor de ander (vgl. ook de pointe van de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan: 'ben ik naaste voor de ander')? Ben ik betrouwbaar? Kan mijn partner op mij bouwen, juist ook in zijn/haar kwetsbaarheid? Zeker in een sociaal-culturele setting waar amper vrouwenrechten golden, wordt het belang van de vrouw in bescherming genomen. Vandaar ook de wetten rond de scheidbrief – zo kreeg zij weer nieuwe toekomst.

Deze lijn kunnen we ook Maleachi halen: wees als partner betrouwbaar voor de ander. Steun elkaar in je kwetsbaarheid. Basis moet niet zijn: het naar believen elkaar loslaten, maar trouw, denkend aan het woordje 'verbond'. Elkaars maatje zijn. Tegelijk kwam de suggestie naar voren: waar het hier fundamenteel aan ontbreekt, kan, ter wille van de kwetsbaren in dit geheel, beter gestopt worden met zo'n heilloos huwelijk. Al is dit bepaald niet Gods uitgangspunt. Dit jegens trouwelose partners kritische tekstgedeelte wil hen, zo lijkt het, via zelfreflectie, bij zichzelf te rade laten gaan waar(om) het bij hen ontbreekt aan liefde en trouw jegens de ander.

In dit verband kan evt ook getransponeerd worden naar Gods liefde/trouw/verbond jegens zijn volk en mensheid, en de ruimte en evt. grenzen daarvan. Hoe doet God dat jegens Israël en de volkeren?

God die voor Israël en heel zijn mensheid 'de ware' wil zijn ('eeuwig duurt zijn trouw') en die dat bewezen heeft, in heel de heilsgeschiedenis waarvan de Tenach spreekt, en naar de diepe overtuiging van de kerk in het bijzonder in Jezus. Mede vandaar dat we nu met gespitste oren gaan luisteren naar Marcus.

Tevens blijft van belang de context en mede de inhoud van dit tekstgedeelte, de vraag: hoe zit het met de vraag in hoeverre een partner kan wegleiden bij God en zijn verbond met Israël (en afgeleid: de mensheid) vandaan (of juist kan toeleiden naar Hem)? De afgod (of, in onze tijd: de context van het niet geloven, die je dan als een 'schoonvader cadeau krijgt'? Wat hebben deze teksten ons al dan niet te zeggen? En over onze trouw aan de geloofsgemeenschap?

B. Exodus 34:4-9

Context

Dit gedeelte, waarin God zijn grote barmhartigheid uit, vindt plaats ná de zonde met het gouden kalf. Na de ontrouw van het volk had Mozes voor het volk gepleit.

Een vergelijkbare insteek als Johannes 8:1-11, waar eveneens na ontrouw vergeving plaatsheeft.

In Ex.34:1 was sprake van Gods aankondiging dat Hij opnieuw de woorden zal schrijven die stonden op de stenen platen die Mozes had verbrijzeld.

Vormt dit al een verbinding met Joh.8:6, waar Jezus met zijn vinger in de aarde schrijft?

(m.a.w.: zou hier een verwijzing bedoeld kunnen zijn naar het opnieuw schrijven van de Tien Woorden door de Here God, als teken van zijn trouw en genade?)

Tekst voor tekst

4

*Hij hakt uit: twee stenen platen, als de eerste;
dan recht Mozes in de ochtend zijn schouders
en klimt op naar de berg Sinai, zoals de ENE hem heeft geboden;
in zijn hand neemt hij mee: de twee stenen platen.*

5

*Néér daalt de ENE in de wolk
en posteert zich daar bij hem;
hij roept de naam 'ENE' uit.*

In het vervolg (vers 6), klinkt deze Naam tweemaal:

6

*Dan trekt de ENE voorbij, vlak voor zijn aanschijn,
en roept hij uit: ENE, ENE, Godheid ontfermend en genadig!*

Door rabbijnen is opgemerkt dat hier het wezenlijke van Gods genade te proeven is. De in de Bijbel gebruikte aanduidingen zijn immers:

- Elohim, met als betekenis 'God', maar ook 'rechter'. Dit duidt Gods rechtvaardige kant aan.
- De heilige Godsnaam (die ook aan Mozes geopenbaard werd), en betekent: "Ik zal zijn die Ik zijn zal". Uit eerbied voor deze Naam (die niet ijdel gebruikt mag worden) drukken bijbelvertalers altijd een alternatief in hoofdletters af. Bijv.: HEER, HERE, HEERE, ENE. Deze naam drukt Gods genade uit. Zijn ontfermende nabijheid.

Wat is nu het geval? Wie Exodus 20:1 opzoekt, leest dat daar, bij de aanhef van de Tien Geboden (die in de éérste stenen platen gegrift waren), staat:

"Ik ben de ENE, uw God". ("Ik ben de Barmhartige, uw Rechter")

Daar worden beide woorden eenmaal gebruikt: zowel ENE (Gods genadige kant) als 'God' (Gods rechtv. kant).

Maar nu, nota bene ná de zonde met het gouden kalf, nu God opnieuw de stenen platen beschrijft, en Hij zich aan Mozes bekendmaakt, zegt Hij: *"ENE, ENE, Godheid (Rechter, red.), ontfermend en genadig"*!

Het volle pond komt te liggen op zijn genade, want Gods genadige kant wordt hier verdubbeld, en het rechterlijke aspect ('Godheid') wordt gevolgd door de attributen: 'ontfermend en genadig'. De Rechter is een ontfermende en genadige Rechter!

Zou het tweemaal schrijven van Jezus in de aarde (Joh. 8:6,8) in dit licht gezien kunnen worden? Een herinnering aan het tweemaal schrijven van God van de Tien Woorden, de tweede maal nóg genadiger dan de eerste maal (ook al was er toen sprake van ontrouw van het volk)?

Nog een aspect van deze gedachte wordt als volgt verwoord in de rabbijnse traditie.

We zagen dat God eerst (Ex.20:1) 'inzette' op een combinatie van barmhartigheid (ENE) en recht (God).

Dit was de meest ideale situatie; zo zou het eigenlijk moeten zijn, dat de mens hieraan beantwoordt.

Toen Mozes echter inzag dat het volk gezondigd had, en dat een toekomst gebaseerd op dit recht gedoemd was te mislukken, verbrijzelde hij de eerste stenen tafelen, die gebaseerd waren op deze volmaakte balans.

Volgens de Midrash zei God toen: 'Goed dat je ze hebt verbrijzeld'.

Vervolgens kwamen de nieuwe stenen platen en de openbaring van Gods naam, waar 'twee delen' van Gods genadige ten opzichte van 'één deel' rechtvaardigheid stonden. Hoe mooi dit ook is (en dat God genadig wil zijn), het laat onverlet dat het ideaal blijft, dat de mens zich voegt in de volmaakte balans van de eerste stenen platen (Gods barmhartigheid én recht).

Kunnen we in die zin Jezus' woorden tegen de vrouw verstaan, als Hij, ná genadig te zijn geweest, nu ook van haar vraagt dat het recht gedaan zal worden? :

Ga heen, zondig van nu af niet meer. (Joh.8:11)

God ontvouwt zijn heilige Naam vervolgens verder:

Godheid, ontfermend en genadig!

Lankmoedig en overvloedig

in vriendschap en trouw!

Die vriendschap bewaart voor duizenden,

die onrecht verdraagt

overtreding en zonde;

maar ongestraft: niets laat hij ongestraft,

bezoekend het onrecht van vaders

aan zonen en zoons-zonen,

aan derden en vierden!

Een overmaat aan barmhartigheid! (wij gaan nu niet in op alle aspecten, dat voert te ver). Let wel op hoe mooi dit letterlijk (deels) terugkomt in Psalm 103: 7-12 en Jona 4:2.

Tegelijk blijft de zonde wel serieus genomen worden.

God verdraagt - vergeven in de zin van: zelf dragen, zo stelt bijv. Ramban.

Tegelijk blijft niet alles zomaar ongestraft. Vergeving hoeft straf niet uit te sluiten.

God bezoekt het onrecht van vaders aan derden en vierden.

'Bezoeken' op te vatten als: 'als opdracht neerleggen bij' een nieuwe generatie. Niet als straf, maar als kans de fouten van vorige generaties om te buigen naar nieuwe, betere wegen.

Vervolgens lezen we (v.8):

Dan haast Mozes zich...

Uitgelegd als: Mozes viel God in de rede, voordat God er ook nog een vijfde generatie aan toe had kunnen voegen. Omdat Mozes zich haastte zijn de gevolgen van zonden in een generatie beperkt tot maximaal vier generaties verder, zo wordt wel gezegd, hoewel de meningen tegelijk zeer verdeeld zijn over het feit of Mozes de Here God zomaar in de rede zou kunnen/mogen/durven vallen.

Het is wel een ootmoedig in de rede vallen, want:

Mozes knielt ter aarde en buigt zich neer.

Vinden we hier ook een echo van, als we in Johannes 8:6 dit lezen? :

*Maar Jezus heeft zich
naar beneden gebukt
(en is met zijn vinger gaan schrijven in de aarde).*

Het 'bukken' en de 'aarde' zijn woorden die hier doorklinken.
Jezus als degene die net als Mozes voor de zondaar pleit?

9

Hij zegt:

(...)

*een gemeente hard van nek is het,
vergeven moet u ons onrecht
en onze zonde
en ons als erfdeel aanvaarden!*

Misschien klinkt ook hier iets van door in Joh.8:7 :

*Wie van u zonder zonde is,
werpe de eerste steen naar haar!*

Ook bij Jezus de erkenning dat niemand zonder zonde is (vgl. 'een gemeente hard van nek'),
maar deze vaststelling zal juist tot een genadige houding jegens de vrouw leiden:

Ook ik veroordeel je niet! (Joh. 8:11)

Ds. Bart Trouwborst, Nieuwleusen

Literatuur:

Rabbi A.J. Rosenberg (ed.), *The Book of the Twelve Prophets, Vol. Two. Translation of Tekst, Rashi, and other Commentaries*
Rabbi Y. Stavsky (ed.), Trei Asar. *The Twelve Prophets, Vol II / A new Translation with a Commentary anthologized from Talmudic, Midrashic and Rabbinic Sources.*

Rabbi M. Davis (ed.), *The Later Prophets, with a Commentary anthologized from the Rabbinic Writings.*

Rabbi E. Munk, *The Call of the Torah. An Anthology of Interpretation and Commentary of the Five Books of Moses. Shemos.*

G.A. Trouwborst, *De Profeten ter sprake in synagoge en kerk. Een commentaar bij het synagogaal leesrooster en het protestantse gemeenschappelijk leesrooster.*

Naardense Bijbel en diverse andere bijbelvertalingen